www.a2zpapers.com

Roll No. ....

026/B

Total No. of Questions : 15]

[Total No. of Printed Pages : 11

SS

2036

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ECONOMICS

(Common for Humanities, Science and Agriculture Groups)

(Panjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 70

(Panjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲ਼ੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ **026/B** ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

(iv) **ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।**

(v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 15 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਤਿੰਨ **ਭਾਗ–ੳ, ਅ** ਅਤੇ **ੲ** ਹਨ ।

(vi) **ਭਾਗ–ੳ** ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸਦੇ 12 ਉਪਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1 ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ 1 ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(vii) **ਭਾਗ–ਅ** ਵਿੱਚ 10 ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(viii) **ਭਾਗ–ੲ** ਵਿੱਚ 4 ਵੱਡੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7 ਅੰਕ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 200-250 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ ।

(ix) ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਭਾਗ–ੳ

1. **ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।**

(i) ਦੁਰਲੱਭਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ii) ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਗ ਦਾ ਤਾਲਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੂਤੀਕਰਨ ______ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

[Turn ov

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

(iii) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ : 1

ਵਰਤੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ	0	1	2	3	4	5
ਕੁੱਲ ਉਪਯੋਗਿਤਾ	0	10	25	38	47	55
ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਯੋਗਿਤਾ	–	–	–	–	–	–

(iv) ਸਾਧਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ ? 1

(v) ਔਸਤ ਸਥਿਰ ਲਾਗਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ਼ ਦੱਸੋ । 1

(vi) ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ :

(ੳ) ਮੰਗ ਤੇ ਪੂਰਤੀ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

(ਅ) ਮੰਗ, ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

(ੲ) ਮੰਗ, ਪੂਰਤੀ ਤੋ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

(ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

(vii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿੱਚ ਠੀਕ/ਗਲਤ ਦੱਸੋ

ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । 1

(viii) ਜਦੋਂ MPC = 0.75 ਹੋਵੇ ਤਾਂ MPS ਪਤਾ ਕਰੋ । 1

(ix) ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਸੰਸਥਾ ਅੰਤਿਮ ਰਿਣਦਾਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 1

(x) ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 1

(xi) ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ Budget ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(ੳ) ਆਮਦਨ ਬਜਟ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਗਤ ਬਜਟ

(ਅ) ਆਮਦਨ ਬਜਟ ਅਤੇ ਖਰਚ ਬਜਟ

(ੲ) ਕਰ ਬਜਟ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਰ ਬਜਟ

(ੳ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ । 1

(xii) ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

ਇੱਕ ਦੇਸ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ________ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 1

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

(35)

ਭਾਗ–ਅ

2. ਉਤਪਾਦਨ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਕਰ ਮੂਲ ਬਿੰਦੂ ਵਲ ਅਵਤਲ (Concave) ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 3

3. ਇੱਕ ਉਪਭੋਗਤਾ ਇੱਕ ਵੁਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ 10 ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਹੋਣ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ 100 ਇਕਾਈਆਂ ਖ਼ਰੀਦਦਾ ਹੈ । ਮੰਗ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲੋਚ 2 ਹੈ । ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ 8 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ ਹੋਣ ਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਖਰੀਦੇਗਾ ? 3

4. ਸਥਿਰ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸ਼ੀਲ ਲਾਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ । 3

5. ਜਦੋਂ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਸਹਿਤ ਦਰਸਾਓ । 3

6. ਆਮਦਨ ਦੇ ਚੱਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਲਿਖੋ । 3

7. ਕਰਾਂ ਦੀ ਦਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਮੰਗ ਤੇ ਵਾਧੂ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 3

8. ਜੇਕਰ ਖਰਚਣ ਯੋਗ ਆਮਦਨ 1800 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਉਪਭੋਗ ਦਾ ਪੱਧਰ 1200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਤਾਂ ਔਸਤ ਬੱਚਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਪਤਾ ਕਰੋ । 3

9. ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਦੱਸੋ । 3

10. ਸਰਕਾਰੀ ਬਜਟ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਉਦੇਸ਼ ਲਿਖੋ । 3

11. ਲਚਕਦਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 3

ਭਾਗ–ੲ

12. ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 7

ਜਾਂ

ਮੰਗ ਦੀ ਮੁੱਲ ਲੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 7

13. ਕੁੱਲ ਲਾਗਤ, ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ਼ ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 3+4

ਜਾਂ

ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 1+6

[Turn over

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

36

14. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਜਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ (NNPmp) ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਲਾਗਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ (NNPfc) ਪਤਾ ਕਰੋ ।

ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜ
(i) ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਤਿਮ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ	70
(ii) ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ	90
(iii) ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ	18
(iv) ਕੁੱਲ ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ	130
(v) ਸਟਾਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁੱਲ ਵਾਧਾ	30
(vi) ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਉਪਭੋਗ	40
(vii) ਨਿਜੀ ਅੰਤਿਮ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ	510
(viii) ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਂਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ	48
(ix) ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਂਵਾਂ ਦਾ ਆਯਾਤ	56
(x) ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ	(–) 3

7

ਜਾਂ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਜਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ (GDPmp) ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਲਾਗਤ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ (NNPfc) ਪਤਾ ਕਰੋ ।

ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜ
(i) ਸ਼ੁੱਧ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ	38
(ii) ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਉਪਭੋਗ	35
(iii) ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ੁੱਧ ਆਮਦਨ	(–) 5
(iv) ਕਿਰਾਇਆ	10
(v) ਲਾਭ	27
(vi) ਵਿਆਜ	23
(vii) ਰਾਇਲਟੀ	20
(viii) ਮਜਦੂਰੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ	150
(ix) ਮਾਲਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁੱਰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ	25

7

15. ਆਧੁਨਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ, ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 7

ਜਾਂ

ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 1+6

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

(37)

(Hindi Version)

नोट : *(i)* *अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड* **026/B** *अवश्य लिखें।*

(ii) *उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।*

(iii) *उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/ पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/ प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।*

(iv) ***सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।***

(v) *प्रश्न पत्र में 15 प्रश्न हैं तथा इसके तीन* **भाग–क, ख** *तथा* **ग** *हैं।*

(vi) **भाग–क** *में एक वस्तुनिष्ट प्रश्न है जिसके 12 उपभाग हैं। प्रत्येक उपभाग का 1 अंक है। इन प्रश्नों का उत्तर 1 शब्द से 1 वाक्य में दिया जाना चाहिए।*

(vii) **भाग–ख** *में 10 छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक भाग के 3 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 50-60 शब्दों में दिया जाना चाहिए।*

(viii) **भाग–ग** *4 बड़े उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न में आन्तरिक चुनाव है। प्रत्येक प्रश्न के 7 अंक हैं। इन प्रश्नों का उत्तर 200-250 शब्दों में दिया जाना चाहिए।*

(ix) *संख्यात्मक प्रश्नों की कोई शब्द सीमा नहीं है।*

भाग–क

1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(i) दुर्लभता से क्या अभिप्राय है ? 1

(ii) रिक्त स्थान भरें :

वस्तु की भिन्न-भिन्न कीमतों पर की गई माँग का तालिका के रूप में प्रस्तुतिकरण .... होता है। 1

(iii) नीचे दी गई सारणी को पूरा करें : 1

उपभोग की गई इकाइयां	0	1	2	3	4	5
कुल उपयोगिता	0	10	25	38	47	55
सीमांत उपयोगिता	–	–	–	–	–	–

(iv) साधनों के प्रतिफल की धारणा क्या है ? 1

(v) औसत स्थिर लागत की परिभाषा फ़ॉर्मूले सहित लिखें। 1

[Turn over

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

(vi) सही उत्तर का चुनाव करें :

संतुलन कीमत उस समय कम होती है जब –

(क) माँग और पूर्ति बराबर होते हैं

(ख) माँग, पूर्ति से कम होती है

(ग) माँग, पूर्ति से अधिक होती है

(घ) इनमें से कोई भी नहीं। 1

(vii) नीचे लिखे में सही / गलत बतायें :

समष्टि अर्थशास्त्र की कोई सीमा नहीं होती है। 1

(viii) जब MPC = 0.75 हो तो MPS ज्ञात करें। 1

(ix) एक अर्थ-व्यवस्था में कौन-सी संस्था अन्तिम ऋणदाता होती है ? 1

(x) घाटे का बजट क्या होता है ? 1

(xi) सही उत्तर का चुनाव करें :

सरकार के बजट के कौन-कौन से दो भाग होते हैं ?

(क) आय बजट और पूँजीगत बजट

(ख) आय बजट और खर्च बजट

(ग) कर बजट और गैर-कर बजट

(घ) कोई नहीं। 1

(xii) रिक्त स्थान भरें :

एक देश की मुद्रा के दूसरे देश की मुद्रा के रूप में मूल्य को .... कहते हैं। 1

भाग–ख

2. उत्पादन संभावना वक्र मूल बिन्दु की ओर नतोदर (concave) क्यों होता है ? 3

3. एक उपभोक्ता एक वस्तु की कीमत 10 रुपये प्रति इकाई होने पर वस्तु की 100 इकाइयां ख़रीदता है। माँग की कीमत लोच 2 है। वस्तु की कीमत 8 रुपये प्रति इकाई होने पर उपभोक्ता उस वस्तु की कितनी इकाइयां ख़रीदेगा ? 3

4. स्थिर लागत और परिवर्तनशील लागतों में तीन अन्तर बतायें। 3

5. जब वस्तु की माँग में पूर्ति से अधिक वृद्धि होती है तो संतुलन कीमत में होने वाले परिवर्तन को चित्र सहित दिखायें। 3

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

6. आय के चक्रीय प्रवाह की महत्ता के बारे में संक्षेप में लिखें। 3

7. करों की दर में परिवर्तन करके कम माँग और अधिक माँग को कैसे ठीक किया जा सकता है ? 3

8. यदि खर्च योग्य आय रुपये 1800 करोड़ हो, उपभोग का स्तर रुपये 1200 करोड़ हो, तो औसत बचत प्रवृत्ति ज्ञात करें। 3

9. मुद्रा के कोई तीन लाभ बतायें। 3

10. सरकारी बजट के तीन उद्देश्य लिखें। 3

11. लोचशील विनिमय दर के किन्हीं तीन गुणों की चर्चा करें। 3

भाग–ग

12. एक अर्थ व्यवस्था की मुख्य केन्द्रीय समस्याओं का वर्णन करें। 7

अथवा

माँग की मूल्य लोच को प्रभावित करने वाले तत्त्वों की व्याख्या करें। 7

13. कुल लागत, औसत लागत और सीमांत लागत से क्या अभिप्राय है ? चित्र की सहायता से औसत लागत और सीमांत लागत के बीच सम्बन्ध की व्याख्या करें। 3+4

अथवा

पूर्ण प्रतियोगिता से क्या अभिप्राय है ? इसकी विशेषताओं का वर्णन करें। 1+6

14. नीचे दिये गये आँकड़ों के आधार पर बाजार कीमत पर शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद (NNPmp) तथा साधन लागतों पर शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद (NNPfc) ज्ञात करें : 7

मदें	रुपये करोड़
(i) सरकारी अन्तिम उपभोग ख़र्च	70
(ii) अप्रत्यक्ष कर	90
(iii) आर्थिक सहायता (अनुदान)	18
(iv) सकल स्थायी पूँजी निर्माण	130
(v) स्टॉक में शुद्ध मूल्य वृद्धि	30
(vi) स्थायी पूँजी का उपभोग	40
(vii) निजी अन्तिम उपभोग ख़र्च	510
(viii) वस्तुओं और सेवाओं का निर्यात	48
(ix) वस्तुओं और सेवाओं का आयात	56
(x) विदेशों से प्राप्त शुद्ध साधन आय	(–) 3

[Turn ove

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

अथवा

निम्न आँकड़ों से कुल घरेलू उत्पाद बाजार कीमतों पर (GDPmp) और शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद साधन लागतों पर (NNPfc) ज्ञात करें :

मदें	रुपये करोड़
(i) शुद्ध अप्रत्यक्ष कर	38
(ii) स्थायी पूँजी का उपभोग	35
(iii) विदेशों से प्राप्त शुद्ध आय	(–) 5
(iv) लगान	10
(v) लाभ	27
(vi) ब्याज	23
(vii) रॉयल्टी	20
(viii) मजदूरी एवं वेतन	150
(ix) सामाजिक सुरक्षा में मालिकों का अंशदान	25

7

15. आधुनिक बैंकिंग द्वारा प्रदान की गई मुख्य सुविधायें कौन सी हैं ? वर्णन करें। 7

अथवा

विनिमय दर से क्या अभिप्राय है ? मुख्य कारक जो इसे निर्धारित करते हैं, के बारे में चर्चा करें। 1+6

(English Version)

Note : *(i) You must write the subject-code / paper-code* **026/B** *in the box provided on the title page of your answer-book.*

(ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialed as soon as you receive it.

(iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

(iv) ***All questions are compulsory.***

(v) Question paper contains 15 questions in all and has three **Parts–A, B** *and* **C.**

(vi) **Part–A** *contains one objective type question having 12 subparts carrying one mark each. Answer to one mark question should be given in one word to one sentence.*

(vii) **Part–B** *contains 10 short answer type questions carrying 3 marks each. Answer to each question should be given in 50-60 words.*

(viii) **Part–C** *contains 4 long answer type questions with internal choice carrying 7 marks each. Answer to these questions should be given in 200-250 words.*

(ix) There is no limit of words in numerical problem.

 [See 9th Page

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

Part–A

All questions are compulsory.

(i) What is meant by scarcity ? 1

(ii) Fill in the blank space :

Presentation in the form of schedule of demand of a commodity at different prices is known as ______ . 1

(iii) Complete the following table : 1

No. of Units consumed	0	1	2	3	4	5
Total Utility	0	10	25	38	47	55
Marginal Utility	–	–	–	–	–	–

(iv) What is the concept of returns to factors ? 1

(v) Write definition of average fixed cost with its formula. 1

(vi) Choose correct answer : 1

Equilibrium price is less when

(a) Demand and supply are equal.

(b) Demand is lesser than supply.

(c) Demand is greater than supply.

(d) None of the above.

(vii) State whether following statement is true or false ? 1

There is no limit of macro-economics.

(viii) When MPC = 0.75. Calculate MPS. 1

(ix) Which institution is lender of the last resort in an economy ? 1

(x) What is deficit budget ? 1

(xi) Choose correct answer : 1

Which are the two parts of the government budget ?

(a) Revenue budget and capital budget.

(b) Revenue budget and expenditure budget.

(c) Tax budget and non tax budget.

(d) None of above.

[Turn over

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

(xii) Fill in the blank space :

The price of a currency of one country expressed in terms of another country's currency is known as 1

Part–B

2. Why production possibility curve is concave towards the point of origin ? 3

3. A consumer buys 100 units of a commodity when its price is Rs. 10/-. Elasticity of demand is 2. Then how many units will buy a consumer when its price becomes Rs. 8 ? 3

4. Give three differences between fixed costs and variable costs. 3

5. Show the change in equilibrium price with the help of a diagram when increase in demand of a commodity is greater than increase in supply. 3

6. Write down importance of circular flow of income in brief. 3

7. How deficient demand and excess demand is controlled by making change in tax rates ? 3

8. If disposable income is Rs. 1800 Crore and level of consumption is Rs. 1200 Crore then calculate average propensity to save. 3

9. Write down any three merits of money. 3

10. Write any three objectives of government budget. 3

11. Discuss three merits of flexible exchange rate. 3

Part–C

12. Describe main central problems of an economy. 7

or

Describe factors effecting price elasticity of demand. 7

13. What is meant by total cost, average cost and marginal cost ? Describe relationship between average cost and marginal cost with the help of diagram. 3+4

or

What is meant by perfect competition ? Describe its characteristics. 1+6

www.a2zpapers.com

www.a2zpapers.com

14. Calculate 'Net National Product' at market price (NNPmp) and 'Net National Product' at factor cost (NNPfc) from the following :

	Items	Rs. Crore.
(i)	Government final consumption expenditure.	70
(ii)	Indirect taxes	90
(iii)	Subsidy	18
(iv)	Gross fixed capital formation	130
(v)	Net price increase in stock	30
(vi)	Consumption of fixed capital	40
(vii)	Private final consumption expenditure	510
(viii)	Exports of Goods and Services	48
(ix)	Imports of Goods and Services	56
(x)	Net factor income from abroad	(–) 3

7

or

Calculate 'Gross Domestic Product' at market price (GDPmp) and Net National Product at factor cost (NNPfc) from following data.

	Items	Rs. Crore.
(i)	Net indirect taxes	38
(ii)	Consumption of fixed capital	35
(iii)	Net Income from abroad	(–) 5
(iv)	Rent	10
(v)	Profit	27
(vi)	Interest	23
(vii)	Royalty	20
(viii)	Wages and Salary	150
(ix)	Contribution of employers in social security	25

7

15. Describe main facilities provided by modern banking. 7

or

What is meant by exchange rate ? Describe the main factors determining it. 1+6

www.a2zpapers.com